

ΕΤΡΟΥΣΚΙΚΕΣ ΟΔΟΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΘΕΤΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ

Μαυράκης Ι.¹, Τζαμουράνης Ν.¹, Μαυραγάνης Θ.¹, Κουτρούμπας Δ.²

¹ Φοιτητής, Οδοντιατρικό Τμήμα Ε.Κ.Π.Α.

² Μεταδιδακτορικός Ερευνητής, Οδοντιατρικό Τμήμα Ε.Κ.Π.Α.

Εισαγωγή

Ένας από τους πλέον εντυπωσιακούς τομείς της Αρχαίας Οδοντιατρικής αφορά τις κατασκευές για την αντιμετώπιση οδοντικών προβλημάτων, όπως η σταθεροποίηση εύσειστων δοντιών ή η προσθήκη τεχνητών δοντιών σε θέσεις ελλειπόντων είτε για καλλωπιστικούς είτε για λειτουργικούς σκοπούς. Μέχρι σήμερα υπολογίζεται ότι έχουν ανακαλυφθεί περίπου 29 αρχαίες οδοντικές προσθετικές κατασκευές στην Ευρώπη και την Εγγύς Ανατολή περιοχές στις οποίες συγκροτείται η δυτική οδοντιατρική παράδοση. Το σύνολο αυτών των προσθέσεων σύμφωνα με την τεχνολογία τους μπορεί να διακριθεί σε δυο μεγάλες κατηγορίες: α) αυτές που ανακαλύφθηκαν αποκλειστικά στην περιοχή της Ετρουρίας (υπολογίζονται σε περίπου 21) και β) οι υπόλοιπες οδοντικές προσθέσεις, οι οποίες ανακαλύφθηκαν σε διάφορες περιοχές της ανατολικής Μεσογείου (υπολογίζονται περίπου σε 8). Το ενδιαφέρον των ερευνητών έχει εστιαστεί κυρίως της ετρουσικές οδοντικές κατασκευές. Αυτά τα οδοντικά γεφυρώματα, αποτέλεσαν μια ξεχωριστή κατηγορία λόγω: α) της ανακάλυψής τους σε σχετικά περιορισμένη γεωγραφικά περιοχή, β) της ιδιαίτερα χαρακτηριστικής τεχνολογίας τους και γ) του μεγάλου πλήθους των προσθέσεων το οποίο είναι υπερτριπλάσιο των υπολοίπων.

Αποτελέσματα

Οι Ετρούσκοι, γνωστοί στους Ρωμαίους ως Tusci ή Etruski και στους Έλληνες ως Τυρρηνοί, ήταν ένας αρχαίος λαός της Ετρουρίας στην Ιταλία, ο πολιτισμός του οποίου έφθασε στη μέγιστη ακμή του τον 6ο αι. π.Χ. Διέπρεψαν ως μεταλλουργοί και διακρίθηκαν στη μεταλλοτεχνία. Αυτή η επιδεξιότητα είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία των πρώτων και συνάμα ξεχωριστών οδοντικών προσθετικών κατασκευών του αρχαίου κόσμου στην Ετρουρία. Από το σύνολο των αρχαιολογικών ευρημάτων οδοντικών προσθέσεων ετρουσικής προέλευσης μπορούμε να καταλήξουμε σε ορισμένα πολύ γενικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα.

Η οδοντική πρόσθεση της Valsiarosa (ή Falerii Veteres)

Πρόκειται για την πιο εντυπωσιακή ετρουσική προσθετική κατασκευή και την πλέον εικονογραφημένη, ανακαλύφθηκε το 1888 στη νεκρόπολη Valsiarosa της αρχαίας ετρουσικής πόλης Falerii Veteres στη σημερινή Faleria. Πρόκειται για μια κατασκευή αποτελούμενη από τέσσερις δακτυλίους συγκολλημένους μεταξύ τους με χρυσό. Κάθε ένας από τους δακτυλίους έχει σε γενικές γραμμές ένα τετράεδρο σχήμα. Ο ένας από τους θαλάμους φέρει μια χρυσή καρφίδα, γεγονός το οποίο υποδηλώνει ότι συγκρατούσε ένα «τεχνητό» δόντι.

Η οδοντική πρόσθεση Palestrina (ή Praeneste)

Το οδοντικό γεφύρωμα το οποίο εντοπίζεται στη βιβλιογραφία άλλοτε ως Palestrina κι άλλοτε ως Praeneste ανακαλύφθηκε σε άγνωστη νεκρόπολη της ευρύτερης περιοχής της σύγχρονης Palestrina. Πρόκειται για μια οδοντική προσθετική κατασκευή από χρυσό έλασμα το οποίο αφορά τέσσερα δόντια της άνω γνάθου. Τα δύο δόντια στηρίγματα είναι ο δεξιός κεντρικός τομέας και ο αριστερός κυνόδοντας. Τα δύο δόντια γεφυρώματα είναι ο κεντρικός και ο πλάγιος τομέας αριστερά κι αποτελούνται από φυσικά δόντια στερεωμένα στο έλασμα με χρυσές καρφίδες. Σώζονται τα τρία από τα τέσσερα φυσικά δόντια αν και ο αριστερός κεντρικός τομέας φέρει κατακόρυφο κάταγμα. Από τη μορφολογική εξέταση των δοντιών προκύπτει ότι ανήκουν στο ίδιο άτομο.

Η οδοντική πρόσθεση Bracciano

Πρόκειται για τη νεότερη ανακαλυφθείσα ετρουσική πρόσθεση. Βρέθηκε σε ένα ετρουσικό τάφο στη λίμνη Bracciano. Τα συνοδά αρχαιολογικά κτερίσματα τα οποία εντοπίστηκαν στον τάφο μας δίνουν τη δυνατότητα χρονολόγησης της γέφυρας μεταξύ του 700π.Χ. και του 600π.Χ. Επίσης τα ίδια ευρήματα υποδεικνύουν ότι ο χρήστης πιθανόν να είναι γυναίκα ανώτερης κοινωνικής τάξης, ηλικίας 25 με 40 ετών. Το οδοντικό γεφύρωμα του Bracciano αποτελείται από τρία πρόσθια δόντια της άνω γνάθου: τους δυο κεντρικούς τομείς, τον πλάγιο δεξιό τομέα και ένα χρυσό έλασμα μήκους 21.6 χιλ και πάχους περίπου 3,6 χιλ. Το έλασμα φέρει χρυσό ήλο στον κεντρικό δεξιό τομέα και αγκάλιαζε τόσο τον ίδιο όσο και τους γειτονικούς τομείς. Με μετρήσεις οι οποίες έγιναν από την Teschler-Nicola και τους συνεργάτες της στο έλασμα, συμπεριλαμβανομένου και του ήλου, προκύπτει ότι ο χρυσός περιέχει χαλκό σε αναλογία από 0,2% έως 0,8% κατά βάρος. Τα αποτελέσματα των μετρήσεων αυτών δείχνουν ότι πρόκειται για χρυσό, ο οποίος δεν είχε υποστεί καμία περαιτέρω επεξεργασία και η καθαρότητά του είναι η ίδια με αυτή του εξορυσσόμενου χρυσού.

Σκοπός-Υλικό-Μέθοδος

Σκοπός: Η μελέτη και η παρουσίαση των αυθεντικών ετρουσικών οδοντικών προσθέσεων, καθώς μέχρι την παρούσα έρευνα ήταν δύσκολος ο προσδιορισμός των γνησίων.
Υλικό - Μέθοδος: Χρησιμοποιήθηκαν οι τεχνικές της ιστορικής έρευνας για τη συλλογή, ανάλυση, επεξεργασία και ερμηνεία του βιβλιογραφικού υλικού και όλες οι προσβάσιμες για έρευνα ετρουσικές οδοντικές προσθέσεις και ιδιαίτερα η οδοντική πρόσθεση ετρουσικής επιρροής η οποία φυλάσσεται στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθηνών.

Η Οδοντική Πρόσθεση Satricum

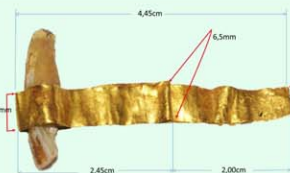
Πρόκειται για την αρχαιότερη γνωστή οδοντική πρόσθεση. Ανακαλύφθηκε στη νεκρόπολη της αρχαίας πόλης του Satricum (συχρ. Borgo Le Ferriere,) και χάρη στα κτερίσματα που ανακαλύφθηκαν υπολογίζεται ότι κατασκευάστηκε περίπου το 630 π.Χ. Η κατασκευή του αποτελείται από ένα μόνο πρόσθετο χρυσό δόντι αντικατάστασης το οποίο συγκρατείται από ένα πολύ στενό χρυσό έλασμα. Το χρυσό δόντι είναι ουσιαστικά μια κενή στεφάνη από δυο φύλλα χρυσού συγκολλημένα μεταξύ τους. Η οδοντική πρόσθεση του Satricum φυλάσσεται στο Εθνικό Ετρουσικό Μουσείο της Ιταλίας.

Η οδοντική πρόσθεση του Chiusi

Ανακαλύφθηκε στην Città della Pieve, 11 χιλ. νοτιοανατολικά του Chiusi, σε ένα κρανίο γυναίκας η οποία εκτιμάται ότι απεβίωσε σε ηλικία 18 ετών και είναι άγνωστης χρονολόγησης. Αποτελείται από χρυσό έλασμα το οποίο βρίσκεται στην κάτω γνάθο και περιλαμβάνει την πρόσθια περιοχή από τον δεύτερο δεξιό προγόμφιο έως τον πρώτο αριστερό προγόμφιο. Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι λείπει ο ένας από τους τομείς. Έτσι ο συνολικός αριθμός των δοντιών που εμπεριέχονται στην πρόσθεση ήταν οκτώ. Η οδοντική πρόσθεση του Chiusi φυλάσσεται στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Φλωρεντίας, αρ. ευρ. N 11782.

Η Οδοντική Πρόσθεση της Τανάγρας

Η εν λόγω συγκρατητική κατασκευή, μαζί με άλλα 902 ιατρικά εργαλεία, τα οποία ήταν στην πλειονότητά τους χάλκινα και οστέινα, ανήκε στην ιδιωτική συλλογή του ιατρού Λάμπρου η οποία δωρήθηκε το 1899 στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο και οι συνθήκες εύρεσης της Ταναγραίας κατασκευής δεν είναι γνωστές. Η μελέτη της πρόσθεσης στη σημερινή της μορφή αποκαλύπτει έντονες παραμορφώσεις, ώστε είναι εξαιρετικά δύσκολη η εξαγωγή συμπερασμάτων για την αρχική της μορφή και τη λειτουργία της. Η κατασκευή αποτελείται από δύο δακτυλίους χρυσού ελάσματος πάχους 0,2 mm και κυμαινόμενου ύψους από 5 mm έως 6,5 mm. Το συνολικό μήκος της οδοντικής πρόσθεσης στη σημερινή της μορφή είναι 4,5 cm. Στο ένα άκρο περιλαμβάνει ένα δόντι, το δε υπόλοιπο τμήμα έχει παραμορφωθεί και έχουν συμπέσει τα τοιχώματά του. Αν και λόγω της παραμόρφωσης δεν είναι ευδιάκριτη η περιοχή της μεσότητας της κατασκευής, προσεκτική παρατήρησή της φανερώνει την ύπαρξη δύο γραμμών συγκόλλησης στη γλωσσική επιφάνεια. Η δε παρατήρηση της κάτοψης επιβεβαιώνει την ύπαρξη δύο δακτυλίων με σφυρήλατη συγκόλληση.

Συμπεράσματα

- Αναμφισβήτητα μητρόπολη των πρώτων οδοντικών προσθέσεων στη δυτική οδοντιατρική παράδοση είναι η Ετρουρία με απαρχή την πρόσθεση του Satricum (π. 630 π.Χ.).
- Οι ετρουσικές οδοντικές προσθέσεις είναι κατασκευασμένες από χρυσό μεγάλης καθαρότητας και με χαρακτηριστική τεχνολογία.
- Ενδείξεις συνηγορούν στην ότι χρήση των προσθέσεων πραγματοποιούνταν αποκλειστικά από γυναίκες της ανώτερης κοινωνικής τάξης κυρίως για καλλωπιστικούς λόγους.
- Η κατασκευή και η εφαρμογή των ετρουσικών οδοντικών προσθέσεων ήταν μια δραστηριότητα που απαιτούσε δεξιότητα στα χέρια χρυσοχών ή αργυροχών και άλλων τεχνιτών.
- Η τεχνολογία την οποία ανέπτυξαν οι Ετρούσκοι μεταλαμπάδευσαν στους Ρωμαίους και τους Αρχαίους Έλληνες.
- Εκτός από την Ετρουρία ίδια τεχνολογία προσθετική κατασκευή έχει εντοπισθεί στην Ελλάδα και συγκεκριμένα στην περιοχή της Τανάγρας και σήμερα φυλάσσεται στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο.

Βιβλιογραφία

- 1 Κουτρούμπας Δ. Η Οδοντιατρική στον Αρχαίο Κόσμο. Ερευνητική Μονογραφία. Αθήνα: Ε.Κ.Π.Α. 2016.
- 2 Teschler-Nicola M., Kneissel M., Brandstätter Fr. & Prossinger H. A Recently Discovered Etruscan Dental Bridgework. Στο Kurt A., Rosing Fr. & Teschler-Nicola M. (εκδ.) *Dental Anthropology: Fundamentals, Limits and Prospects*. Wien: Springer-Verlag. 1998: 61.
- 3 Becker M.J. The Valsiarosa gold dental appliance: Etruscan origins for dental prosthesis. *Etruscan Studies*. 1999; 6: 61.
- 4 Pot T. Two Etruscan Gold Dental Appliances, found in 19th century Excavations at Satricum and Praeneste. *Mededelingen van het Nederlands Instituut te Rome*. 1987; 47: 36.